

De eigen weg van twee straatfotografen

Ditmaal onder meer aandacht voor twee buitengewone straatfotografen: Leon Levinstein en Mark Cohen. De laatste exposeert momenteel ook in het Nederlands Fotomuseum.

'Leon was de ultieme outsider, een einzegänger die de wereld alleen maar via zijn camera binnen kon laten'. Aldus Helen Gee in haar mooie tekstbijdrage aan 'Leon Levinstein – Obsession'. Het prachtige boek kwam uit in 2000 en begeleidde een internationaal reizende tentoonstelling die in 2001 ook te zien was in de Rotterdamse Kunsthal. Nu, veertien jaar later, is een nieuwe, schitterend uitgevoerde monografie verschenen, waarin veel materiaal staat dat ik niet eerder zag. Het maakt de Newyorkse fotograaf en zijn voornamelijk in zwart-wit geschoten werk nóg fascinerender.

Leon Levinstein (1910-1988) verdiende de kost onder meer als grafisch ontwerper in de advertentiebusiness maar leefde

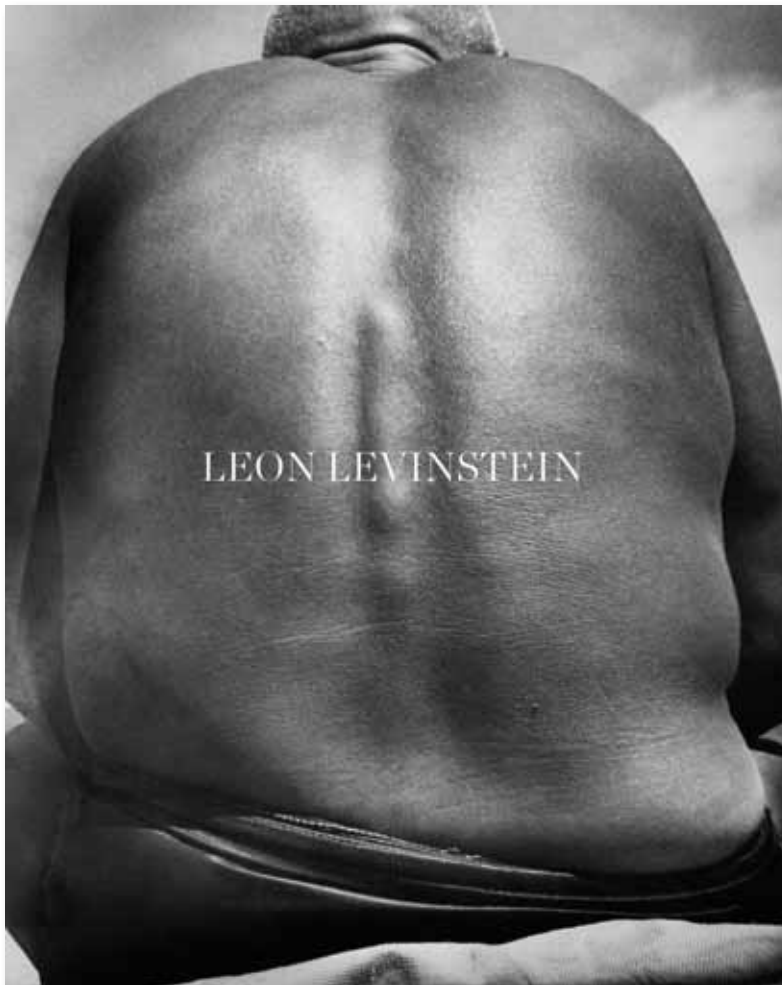
voor de fotografie. Het was een pure straatfotograaf die uren, dagen rond kon zwerven door New York, met name de meer ruige buurten zoals de Lower East Side en Times Square. Levinstein was gefascineerd door mensen, niet op de laatste plaats mensen aan de zelfkant. Hij fotografeerde ze vaak van zeer dichtbij, zodat je soms zelfs de poriën van hun huid kunt zien. Soms doen de foto's aan beeldhouwwerken denken – de bijzondere kadring speelt daarbij een rol – soms aan grafiek. Maar het wordt nooit moodoenerij, het gaat altijd op de eerste plaats om mensen, het echte leven. Ook Coney Island hoorde bij zijn favoriete werkterreinen. Niet dat hij nooit New York verliet, want Levinstein heeft, met name

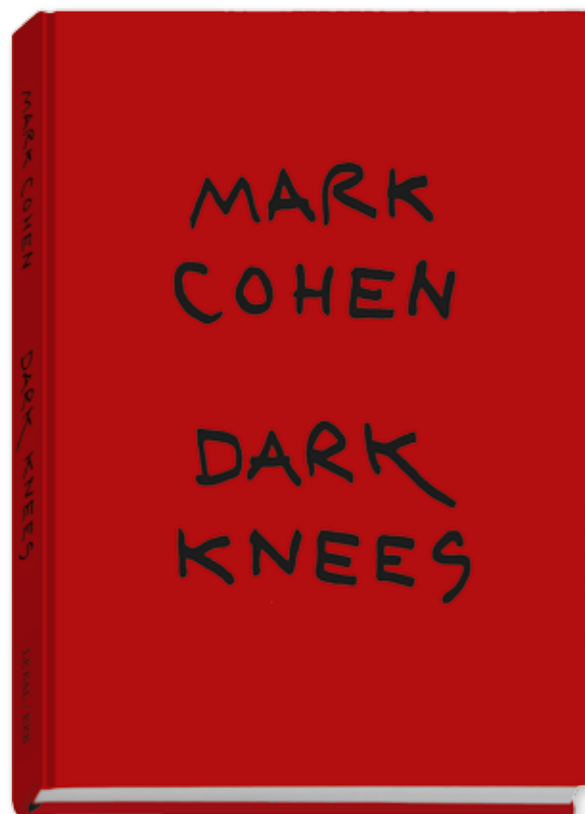
op latere leeftijd, intensief gereisd, ondermeer in India en Haïti.

In de monografie is een prachtige schets over leven en werk opgenomen van de hand van Bob Shamis. Daaruit valt onder meer op te maken dat Levinstein in de jaren vijftig en zestig diverse successen behaalde, maar daarna min of meer in de vergetelheid raakte. En dat hij zijn eigen succes in de weg zat toen er in de jaren tachtig weer belangstelling voor hem begon te komen. Het kan niet anders of deze monografie zal die belangstelling alleen maar vergroten. Het is een ware hommage aan een grote fotograaf.

- [Leon Levinstein](#)
Bob Shamis e.a.
Steidl/Howard Greenberg Library
ISBN 978-3-86930-443-4
Prijs € 68,-

In het Nederlands Fotomuseum loopt tot en met 11 januari een overzichtstentoonstelling van de Amerikaanse fotograaf Mark Cohen. De tentoonstelling was eerder te zien in Parijs en wordt begeleid door een fraai boek. Net zoals Leon Levinstein kun je Cohen een outsider noemen en een fotograaf die zijn onderwerpen op straat vindt. Maar de verschillen zijn groot. Zo lag Levinsteins werkterrein voornamelijk in New York terwijl Cohen bijna heel zijn leven gewoond en gewerkt heeft in Wilkes-Barre een enigszins vervallen mijnstadje in Pennsylvania. Waarin hij zich echter vooral onderscheidt, is zijn werkwijze, een werkwijze die ook een ander soort beelden oplevert. Zwerfend over straat wordt hij door een bepaalde persoon of groep mensen getriggerd, loopt daar als een soort paparazzo op af, maakt van heel dichtbij een foto – al of niet vanuit de heup – en vervolgt zijn weg. Omdat hij vaak flitslicht gebruikt is het te begrijpen dat mensen – zeker kinderen, die hij vaak fotografeert – wel eens schrikken of hun hoofd afwenden. Dat ze soms kwaad worden of agressief neemt Cohen voor lief. Zo is althans een belangrijk deel van zijn werk tot stand gekomen in met name de jaren zeventig en tachtig. In een interview dat opgenomen is in zijn eerste boek 'Grim Street' uit 2005 geeft hij al aan dat hij letterlijk meer afstand is gaan nemen om problemen te voorkomen. Het gaat daarbij nauwelijks om zoiets als portretrecht want Cohen fotografeert vaak van zo dichtbij dat hoofden wegvallen en

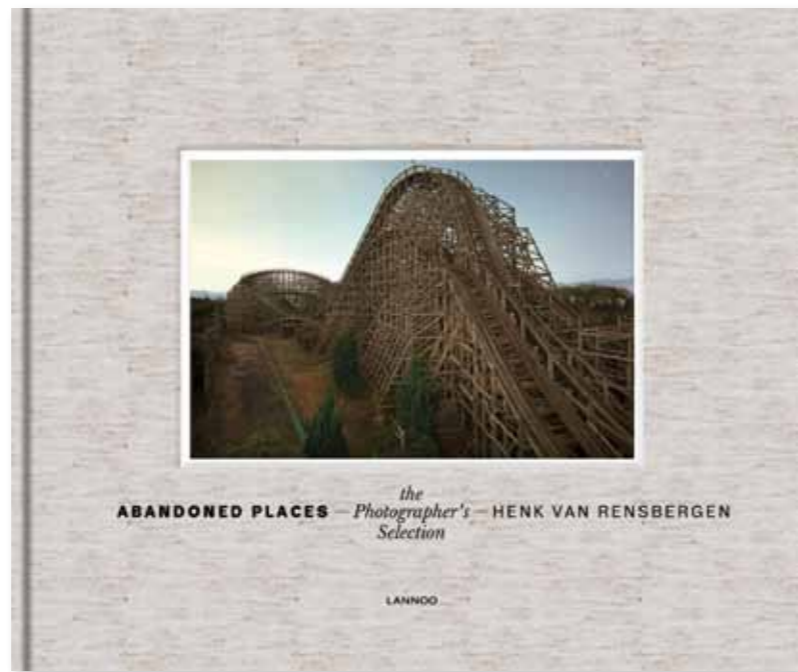

alleen de romp of andere lichaamsdelen te zien zijn. Het zijn close-ups die soms een voyeuristische karakter hebben maar die op de eerste plaats vervreemdend werken. Niet verwonderlijk dat Cohen zichzelf wel eens omschrijft als surrealist. Eigenlijk gaan zijn foto's vooral over hemzelf. Mede geholpen door het toeval weet hij soms echt nieuwe beelden te maken, totaal anders dan de studioportretten en bruidsreportages die hij óók jarenlang geschoten heeft om in alle vrijheid verder te kunnen werken aan zijn eigenzinnig oeuvre.

Het nu gepubliceerde boek bevat veel wat niet in 'Grim Street' stond. Ging het daar uitsluitend om zwart-wit werk, in de nieuwe publicatie staan ook kleurenfoto's. Bovendien krijgen ook zijn stilvenachtige foto's van vreemde plekken die hij op straat aantreft meer aandacht. Ben benieuwd hoe het werk er in het echt uitziet, in het Nederlands Fotomuseum dus.

■ **Mark Cohen**
Dark Knees
Vince Aletti (t)
Éditions Xavier Barral
ISBN 978-2-36511-042-6
Prijs € 45,-

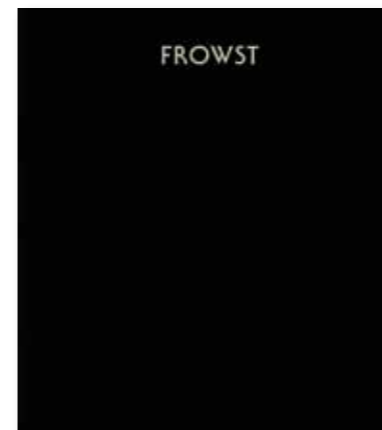

Van de eerste drie delen zijn meer dan 10.000 exemplaren verkocht. En de eerste druk van deel 1 is een peperduur collector's item geworden. Ik heb het over 'Abandoned Places' van de Belgische fotograaf Henk van Rensbergen. Hij is misschien wel de bekendste urban explorer en dat al meer dan 25 jaar. Een ware pionier op dit speciale gebied van fotografie dat zich richt op het vastleggen van gesloten en vervallen fabrieken en andere verlaten huizen, gebouwen en complexen. Het genre is verre van risicoloos, want niet zelden gaat het om verboden terrein, al of niet ernstig vervuild, bouwvallig en/of bewoond door mensen die niet zitten te wachten op pottenkijkers. Van Rensbergen vond het na drie delen tijd om een soort 'the best of' te maken. Keus genoeg, want als piloot van een Boeing 787 heeft hij heel de wereld rondgereisd. Zo maken we in het prachtige, sjiek uitgevoerde boek een fascinerende reis die op het omslag al begint met een spectaculair uitzicht op een achtbaan in het verlaten Six Flags Park in New Orleans – het doet me denken aan het middeleeuws schilderij van de Toren van Babel. En die eindigt met een mysterieuze, half dichtgegroeide autoweg die verloren gaat in een mistige jungle – 'Road to Nowhere, Japan 2013' is de titel. Van Rensbergen heeft niet alleen oog voor fotogenieke details, interieurs en

panorama's. Hij weet ook de vaak desolate, overdonderende of vervreemdende en soms ook dreigende sfeer goed over te brengen. Voeg daarbij de verhalen die hij bij zijn foto's te vertellen heeft, en zijn succes is geenszins verwonderlijk. Ik denk dat de foto's – mede vanwege de gekozen papiersoort en drukwaliteit – in deze selectie beter tot hun recht komen dan in de losse delen. De trouwe fan die ze alle drie heeft, doet er goed aan ook dit overzicht aan te schaffen. En voor de nieuwkomer is het een aanrader.

■ **Henk van Rensbergen**
Abandoned Places –
The Photographer's Choice
Lannoo
ISBN 978-9401418072
Prijs € 45,-

Er verschijnen steeds meer fotoboeken zonder foto op het omslag. Soms staat er behalve de titel zelfs niets op de voorkant. De 'blinde' kaft doet zo'n boek er gesloten uitzien. Er is vaak geen slag naar te slaan wat voor beelden we binnenin aan zullen treffen. Dat idee kreeg ik ook weer toen ik een zwart boek in handen kreeg, getiteld 'Frowst'. Nog vóór het titelblad staan twee vrijwel identieke foto's van een vrouw die wegwijkt. Diezelfde vrouw keert verderop nog een paar keer terug, meestal in gezelschap van een andere vrouw die haar

lijkt te ondersteunen. Die foto's staan verspreid over het boek. En nu valt me ook op dat de paginering niet 'klopt', de bladzijden lijken door elkaar gehusseld. En sommige paginanummers ontbreken. De zwart-wit foto's tonen mensen – meestal stellen – die elkaar vasthouden, aanraken of omhelzen. Vaak liggen ze. De sfeer is eerder landerig dan intiem. Op één foto houdt een vrouw haar handen voor de ogen van een man, zodat die niets kan zien. Ik als kijker tast ook in het duister naar de bedoelingen van de fotografe, Joanna Piotrowska. Gaat het om een soort fotoroman zonder woorden? De foto's lijken in elk geval van a tot z geësceneerd. Kan de titel misschien iets verduidelijken? 'Frowst' is Engels voor 'mufheid', 'broeierigheid' of 'muffe lucht'. Nee, broeierig komt me de sfeer niet over. Eerder denk ik aan een onderkomen als een vakantiehuisje waarin een muffe lucht hangt en waarin vrienden en vriendinnen een naargeestig weekend doorbrengen.

■ **Joanna Piotrowska**
Frowst
MACK
ISBN 978-1910164105
Prijs € 30,-

Shomei Tomatsu (1930-2012) is wel eens de Bill Brandt of Henri Cartier-Bresson van de Japanse fotografie genoemd. Hij heeft spraakmakende boeken op zijn naam staan, zoals '11.02 Nagasaki' en 'OO! Shinjuku'. Beroemd werd hij ook door reportages die hij in de jaren zestig en zeventig maakte over de gevolgen van de Amerikaanse bezetting en de verwestering van Japan, niet op de laatste plaats in Okinawa, de op een na

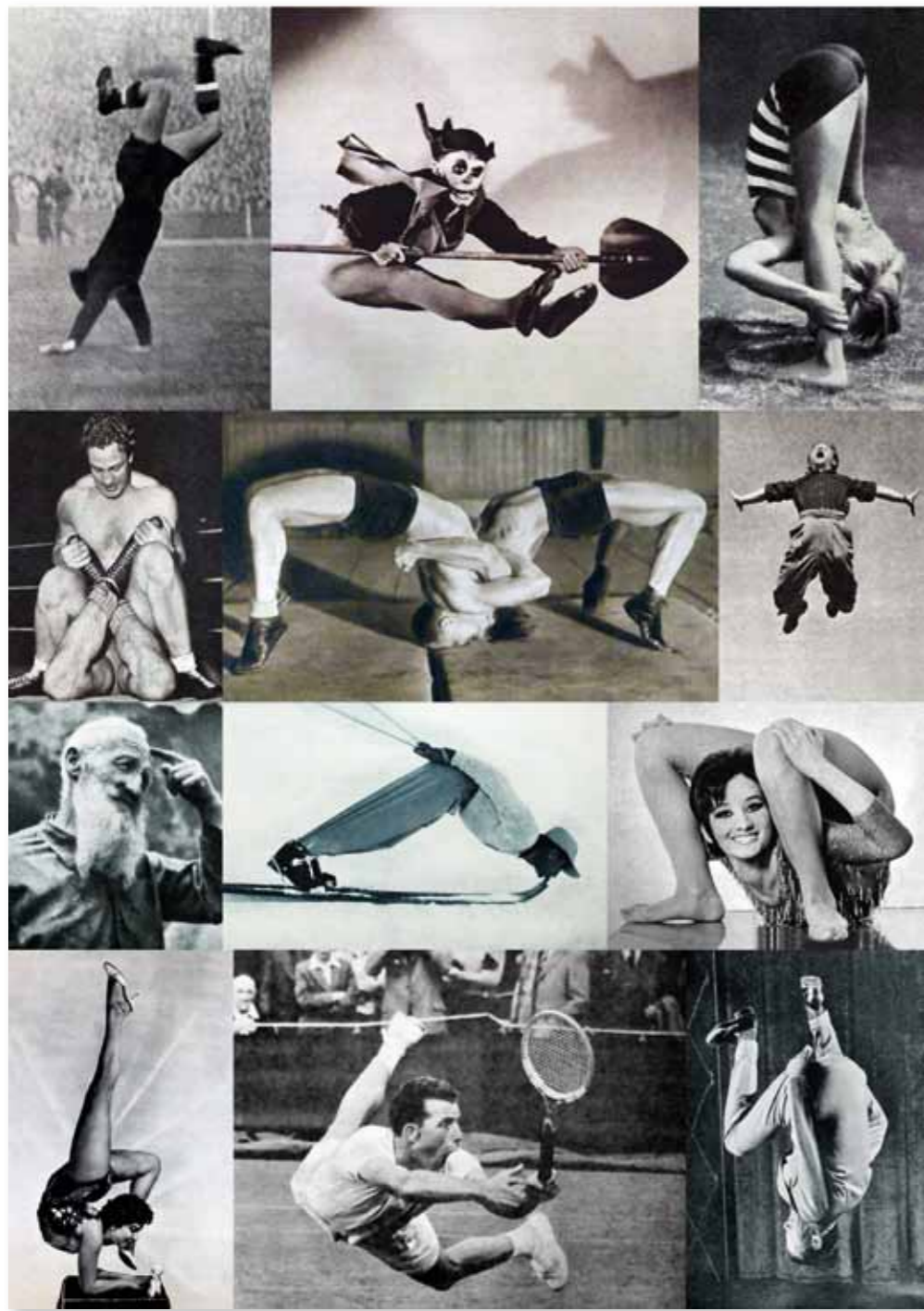

grootste marine- en luchtmachtbasis van de VS in Zuid-Oost Azië. Zo fotografeerde hij in een zeer eigen stijl Amerikaanse soldaten en matrozen in het uitgaansleven, Japanse prostituees, tegenstellingen tussen culturen, de komst van westerse reclame, en protestdemonstraties. Soms is zijn realisme vermengd met symbolisme. Zoals op die ene foto waarop we een Japanse vrouw over een vuilnisbelt zien lopen terwijl een Amerikaans vliegtuig dreigend, haast als een gevleugeld monster, aan komt vliegen. Een deel van dit werk kwam terecht in tijdschriften en boeken maar niet eerder werd er een apart, samenvattend fotoboek aan gewijd. Dat is nu gebeurd in 'Chewing Gum and Chocolate'. Tomatsu had die titel zelf al in gedachten toen hij eind jaren zestig plannen maakte voor een dergelijk boek. Die plannen gingen niet door. En de uiteindelijke publicatie – waar hij kennelijk enthousiast aan meewerkte – heeft de fotograaf helaas niet meer mee kunnen maken.

Van diverse foto's die de samenstellers in het boek op wilden nemen, konden zij geen afdrucken of negatieven vinden in Tomatsu's archief. In dat geval kozen zij ervoor om de bladzijden van tijdschriften of boeken waarin de betreffende foto's eerder gepubliceerd werden, integraal te reproduceren. Ik heb sterk het idee dat deze oplossing het boek ten goede is gekomen. Want vooral in de context van boek of tijdschrift komen de foto's van Tomatsu sterk tot hun recht.

■ **Chewing Gum and Chocolate**
Fotografien von Shomei Tomatsu
Leo Rubinfien e.a. (t)
Kehrer
ISBN 978-3-86828-498-0
Prijs € 49,90

Fotoboeken heb je in alle soorten en maten. 'Bewegungen/Movements' is een geval apart. Het bevat louter foto's van bewegende mensen uit het beeldarchief van de Zwitserse danseres Suzanne

Perrottet. Perrottet (1889-1983) wordt beschouwd als een van de grondleggers van de moderne expressieve dans en gaf ook les daarin. Haar inspiratie en visueel instructiemateriaal vond zij niet op de laatste plaats in kranten en tijdschriften. Daaruit knipte ze meer dan zestig jaar lang tienduizenden foto's waarop bewegende mensen stonden. En dat in de breedste zin van het woord. Aldus bouwde zij een 'Archiv der Beweging' op dat zij ordende in diverse categorieën, beginnend met 'Spoken met handen' en eindigend met 'jongleren'. Het was Perrottes biograaf

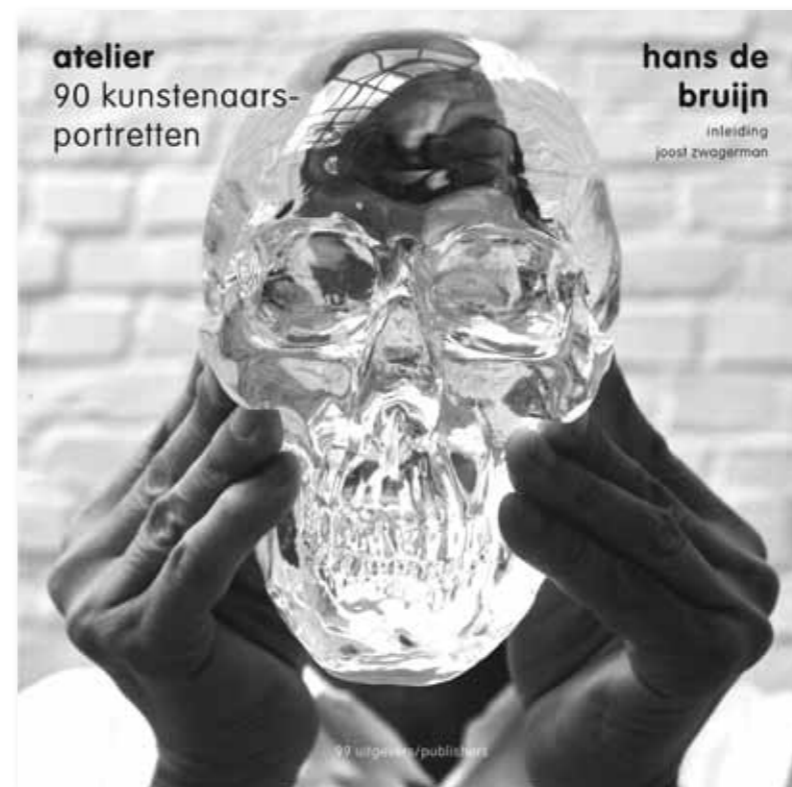
Giorgio Wolfensberger die dit unieke archief – een paar bananendozen vol – na haar dood in bezit kreeg. Dertig jaar lang, schrijft hij in het voorwoord, wist hij er geen raad mee. Hij dacht al aan weggoien toen uitgever Patrick Frey er lucht van kreeg – én er een boek in zag. Uit de tienduizend knipsels werd een selectie gemaakt die de oorspronkelijke ordening van het beeldarchief volgt. Het valt op dat de kwaliteit van het oude, vaak niet zo perfecte beeldmateriaal in gescande vorm nog zo goed is. Maar vooral: wat een diversiteit aan menselijke bewegingen! Zo

passeren – om een kleine greep te doen uit de inhoud – 'fliegende Frauen', hoogspringers en worstelaars de revue maar bijvoorbeeld ook huilende baby's, in boeken verdiepte lezers en kussende dansers. Kortom, een amusant kijkboek. Jammer alleen dat er geen index opgenomen is met informatie over datering en herkomst van de foto's.

■ **Bewegungen/Movements**
Giorgio Wolfensberger (t)
Edition Patrick Frey
ISBN 978-3-905929-50-8
€ 70,-

Kunstenaars in hun atelier vormen vanouds een dankbaar onderwerp voor menige fotograaf. Ook Hans de Bruijn laat zich er graag door inspireren. In 2009 kwam zijn boek 'Atelier: Vijftig kunstenaarsportretten' uit bij 99uitgevers/publishers. Het boek werd een succes en is inmiddels uitverkocht, zo meldt de Haarlemse uitgever bij het verschijnen van een vervolg. Ditmaal betreft het 90 kunstenaars en die zijn nu niet in kleur maar in zwart-wit vastgelegd. Op een paar Belgen na gaat het om Nederlandse kunstenaars, zowel bekende als minder bekende. Het aantrekkelijke van het onderwerp zit hem onder meer erin dat ateliers vaak fotogeniek zijn door hun (schijnbare) chaos of juist heldere leegte. En dat ze vaak ondergebracht zijn op bijzondere plekken, van voormalige militaire kazernes tot bedrijfspand waar ooit een gamalenspellerij zat.

De Bruijn fotografeert de kunstenaars nu eens aan het werk (of net doend alsof) dan weer in de lens kijkend (soms té geposeerd). Zijn close-up portretten vind ik vaak het sterkst. Maar de nadruk ligt natuurlijk op de combinatie van de mens en zijn werkplek. Op die foto's mis ik regelmatig gedetailleerdheid en contrast – hier en daar lopen de donkere partijen dicht. Wellicht heeft het te maken met druk kwaliteit, papiersoort of de beperkingen die men kan ondervinden bij het omzetten van kleur naar zwart-wit. Ik heb het idee dat De Bruijn beter in kleur was blijven werken, zoals in zijn eerste boek. Ook vind ik het jammer dat niet elke kunstenaar minstens twee bladzijden heeft gekregen. Bij een strengere selectie was dat wel mogelijk geweest. Vermoedelijk zou het ook de lay-out van het boek ten goede zijn gekomen.

Het is overigens een uitstekend idee geweest van de uitgever om de kunstenaars zelf een tekst te laten schrijven over hun atelier. Het levert vaak boeiende lectuur op waardoor de foto's en ook het werk van de betreffende kunstenaars sterker gaan leven. Aldus kwam een boek tot stand dat veel liefhebbers van hedendaagse beeldende kunst aan zal kunnen spreken.

■ **Hans de Bruijn**
Atelier: 90 kunstenaarsportretten
Joost Zwagerman (t)
99uitgevers/publishers
ISBN 978-90-78670-36-0
Prijs € 30,-

Megalieten zijn uit één of meer grote stenen bestaande monumenten uit prehistorische tijden. Losse rechtopstaande stenen worden vaak menhirs genoemd en kun je onder meer tegenkomen in Bretagne. Ze zouden een religieuze functie gehad hebben maar weinig staat vast. Er hangt een geheimzinnige sfeer omheen, zeker als je ze bijvoorbeeld in de schemering op een verlaten vlakte ziet staan. Het is dit mysterieuze dat de Amerikaanse fotografe Barbara Yoshida zo aantrekt in

deze millennia oude stenen. Net zoals de maan haar mateloos fascineert. In 2003 kwamen beide fascinaties bij elkaar toen ze op de Orkney Islands de Ring of Brodgar – een aantal in een kring staande stenen – fotografeerde bij het licht van de maan. Sindsdien heeft ze op tientallen plekken in Europa, Afrika en het Midden-Oosten soortgelijke foto's gemaakt. Een selectie daarvan is te vinden in het boek 'Moon Viewing. Megaliths by Moonlight'. Yoshida fotografeert analoog, zo lezen we in haar voorwoord, en gebruikt bij vol maanlicht meestal een sluitertijd van rond de 8 minuten. Dat verklaart ook de lichtsporen die sterren achtergelaten hebben in de hemel op haar bleekblauwgroene foto's. En uiteraard versterkt dat nog de mysterieuze sfeer. Het moet een geweldige ervaring zijn om, zoals de fotografe vertelt, op een nacht in je eentje onder een immense sterrenhemel te staan bij een cirkel van stenen terwijl de maan valt op een meer in de verte, in een stilte die slechts onderbroken wordt door een krekkel: 'Ik voelde het wonder van de verbinding van de mensheid met de kosmos en met welke kracht het ook is die alles bij elkaar houdt'. Die haast mystieke ervaring roepen haar

foto's overigens niet echt op bij mij. Niet in dit boek althans. Ik denk dat dit soort foto's pas echt goed werken als ze heel groot tentoongesteld worden, wellicht zelfs met op de achtergrond het geluid van die ene krekkel... Ik mis trouwens de – liefst volle – maan, al was het maar op één foto. De detailfoto van maankraters telt niet mee.

■ **Barbara Yoshida**
Moon Viewing – Megaliths by Moonlight
Marquand Books
ISBN 978-0-9882275-7-6
Prijs \$ 35,-

Verder verschenen onder meer:

- **Petra Stavast: Ramya**
Fw:Books/Roma. ISBN 978-94-90119-27-0. Prijs € 32,-
- **Rosalind Solomon: Them**
MACK. ISBN 978-1910164013. Prijs € 30,-
- **Paul Graham: Does Yellow Run Forever?**
MACK. ISBN 978-1910164068. Prijs € 35,-
- **Erik Kessels: In Almost Every Picture 13**
KesselsKramer Publishing. ISBN 978-90-70478-39-1. Prijs € 25,-
- **Elena Perlino: Pipeline**
Schilt Publishing. ISBN 978-9053308240. Prijs € 35,-

Meer hierover in een volgend nummer van De FOTOgraaf. ■